

„Ő az a gyerek, akiről álmodik a tanár, hogy egyszer életében ilyen tanítványa lesz.
De most, hogy itt van, nem tudjuk, mit kezdünk vele” (Gallagher és Weis, 1979)

A kreativitáskutatás pedagógiai vonatkozásai

Dr. Mező Katalin

E-mail:kata.mezo1@gmail.com

Tartalom

1. A kreativitás meghatározása
2. A kreativitás természete
3. A kreatív részképességek
4. A kreativitás azonosítása
5. A kreativitás fejlesztése

1. A kreativitás meghatározása

A kreativitás meghatározásával sokan sokféleképpen próbálkoztak már.

A kreativitást általában alkotókészségként, alkotó erőként egyfajta alkotó szellemiségként szokták értelmezni.

A kreativitás egy olyan jelenségre utal, amelyben egy személy valami újat hoz létre, ami (legyen az művészeti produktum, termék, ötlet, vagy újszerű megoldás) általában valamilyen értéket képvisel.

1. A kreativitás meghatározása

(néhány példa)

- Guilford (1950): *„a kreativitás alkotóképességet, teremtőképességet jelent, amely során a különféle képességek szerveződése lehetővé teszi az elszigetelt tapasztalatok összekapcsolását, újszerű értelmezését és új formában történő megjelenését.”*
- Mednick (1962): *a „távoli asszociációk” terminológiát vezette be, abban látva a kreativitás lényegét, hogy olyan gondolatok között teremtünk kapcsolatot, amelyek jelentésüket tekintve igen távol állnak egymástól.*
- Mumford (2003): *„a kreativitás újszerű, hasznos termékek termelésével jár”.*
- De Bono (2006): *„a megoldások többféle változatának feltárását”* tekintette kreativitásnak.

Játék:

Forró tárgy

Próbálja meg a tárgyat
a szokásostól eltérő módon használni, majd
adja tovább!

2. A kreativitás természete

A kreativitás Mooney szerint 4 aspektusból vizsgálható:

- 2.1. A kreatív környezet felől: a hely , a szituáció, melyben a kreatív alkotás felszínre tör
- 2.2. A kreatív produktum felől: Az alkotó munka eredménye
- 2.3. Az alkotó folyamat felől: amely során a produktum létrejön
- 2.4. A kreatív személy felől: aki létrehozza a produktumot.

2.1. A kreatív környezet

A kreativitásnak kedvező fizikai környezet fő jellemzői:

- Ingergazdag
- Kutató, felfedező tevékenységhez szükséges eszközöket biztosító
- A fiziológiai szükségleteket kielégítő (v.ö: Petőfi Sándor: Egy telem Debrecenben vagy a tűz felfedezése)
- a spontán figyelemelterelődét megakadályozó

Kreativitás ösztönző fizikai környezet listája

I

N

1. A tanteremben variálható az elrendezés (egyéni, páros, kiscsoportos, frontális munka).

2. A tanteremben szem előtt, jól látható helyeken vannak a kreatív problémamegoldás folyamatát demonstráló vizuális eszközök, plakátok.

3. Igyekszem minél nagyobb kíváncsiságot felkeltő könyvet, folyóiratot, tárgyat elhelyezni a tanteremben, és ezeket gyakran frissítem, aktualizálom.

4. A tanteremben vannak önálló kutató munkára lehetőséget adó helyek.

5. A tanteremben vannak modern audio-vizuális, informatikai prezentációs eszközök, és ezeket rendszeresen használom .

6. A tanterem hangulatát tekintve „elvarázsoló”.

7. Gyakran állít(tat)ok össze „probléma posztereket”, „kutatási ütemterv” típusú faliújságokat - pl. kutatásra érdemes problémák bemutatására, kutatócsoportok verbuválására stb..

2.1. A kreatív környezet

...mint szociális környezet: (Torrance nyomán)

- Nyitottság
- Pozitív mintaadás
- Útmutatás, segítségnyújtás
- Humorérzék
- Empátia

Kreativitást támogató pedagógus Ön? (önjellemző kérdőív)

I

N

1. A gyermek gondolkodására koncentrálok		
2. Az önállóságot hangsúlyozom a feladatmegoldások során		
3. Aktívan figyelek, kivárok a feladatmegoldás közben		
4. Többnyire mindenről azt gondolom, hogy kivitelezhető		
5. Bízatom a gyerekeket, hogy új ötleteket próbáljanak ki		
6. Elfogadom a gyermek döntéseit		
7. Nyitott kérdéseket használok és értékelem a kreatív ötleteket		
8. Nem ítélek gyorsan, elhamarkodottan		
9. Próbálom a humort beépíteni a tanításomba		
10. Magam is végzek kreatív tevékenységeket		
11. A kreativitásomat gyakran alkalmazom és bemutatom a tanítás során, mert ezzel pozitív mintát szeretnék nyújtani		
12. Nyitott vagyok az új iránt		

2.1. A kreatív környezet

A gyermeki kreativitás kibontakozását befolyásoló felnőtt magatartás (Fisher, 1999)

- Ha a válaszok többsége nem akkor Ön **Szorongást keltő felnőtt**: Mindez erős gátja lehet a kreatív személyiség fejlődésének. A „szorongást keltő felnőtt” kudarckerülő, zárkózott személyiség kialakulását idézi elő.
- Ha a válaszok többsége igen, akkor Ön **Bátorító felnőtt**: Mindez elősegíti a kreativitás kibontakozását. A „bátorító felnőtt” nyitott, extrovertált személyiség kialakulását segíti.

2.1. A kreatív környezet

Teresa Amabile (1998) a legfőbb „kreativitás gyilkosok”

- *Megfigyelés* : egyfajta felügyelet a gyerekek felett. A gyerekek azt érzik, hogy folyamatosan figyelve vannak, miközben dolgoznak.
- *Értékelés* : a gyerekek azon aggódnak, hogy mások hogyan bírálják a munkájukat, mennyire elégedettek a tevékenységeikkel. (pl. tanári értékelés, szülői értékelés, vagy kortársi értékelés)
- *Versenly* : helyezések elérése, a győztes/vesztes helyzet, amikor csak egy személy jöhet ki győztesen. A gyermek számára lehetővé kell tenni a saját magához igazított haladást.
- *Felső irányítás, felső ellenőrzés*: vannak olyanok, akik a gyermekek számára pontosan megmondják mit, hogyan kell csinálni. A gyerekek ilyenkor úgy érzik, hogy az ismeretlen felderítése időpocsékolás.
- *Nyomás*: grandiózus elvárások állítása a gyermek teljesítményével szemben.

2.2. A kreatív produktum

A kreatív produktum (függetlenül attól, hogy már kész termékről, vagy csak a tervezés fázisában lévő dologról van –e szó), lehet valamilyen ötlet, elképzelés, művészi alkotás vagy tudományos elmélet, amely valamilyen cél szempontjából jelentős, eredeti, újszerű.

2.3. A kreatív folyamat

A kreatív folyamat fázisai Wallas(1926) alapján:

- 1) Információ előkészítés
- 2) Lappangás, inkubáció vagy keltetés
- 3) Megvilágosodás
- 4) Igazolás

Davis (1983) alapján:

- 1) NAGY ÖTLET
- 2) Nagy ötlet kidolgozása és megvalósítása

2.4. A kreatív személy

- Jellemezze a kreatív személyeket:

Pedagógiai szempontból kedvezőtlen tulajdonságok	Pedagógiai szempontból kedvező tulajdonságok

2.4. A kreatív személy

- Kreatív személyek jellemzői (Davis-Rimm, 1993)

Pedagógiai szempontból kedvezőtlen tulajdonságok	Pedagógiai szempontból kedvező tulajdonságok
<ul style="list-style-type: none">-Fizikailag és/vagy mentálisan túlságosan aktív-Bosszantóan kíváncsi-Feledékeny és szórakozott-Nem vesz részt az osztály tevékenységeiben-A barátai kissé furcsának találják-Nehezen megközelíthető-Sokszor felteszi a kérdést, hogy „mi lenne ha?”-Nem törődik a következményeivel, hogy másképp néz ki, mint a többiek-Órák alatt rajzolgat...	<ul style="list-style-type: none">-Elfoglalja anélkül magát, hogy másoktól kapna feladatot-Képes arra, hogy egyszerű dolgokkal fantáziadús módon elszórakoztassa magát- játékokat, elfoglaltságot talál ki-Tele van ötletekkel-Kísérletező kedvű <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">KREATÍV RÉSZKÉPESSÉGEK</p>

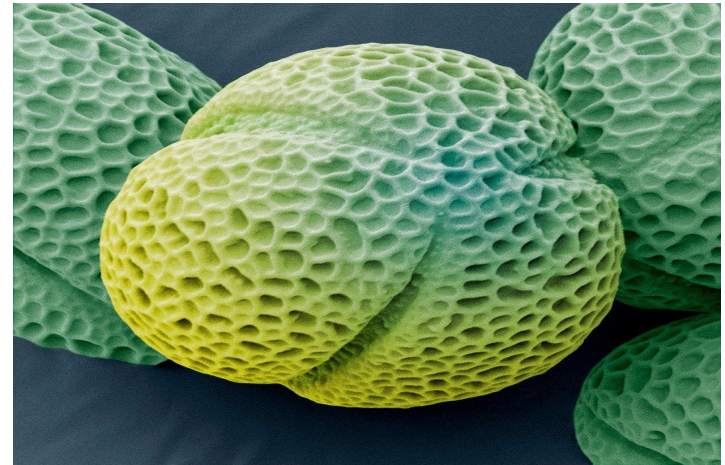
2.4. A kreatív személy

- Kreatív személyek jellemzői (Davis-Rimm, 1993)

Pedagógiai szempontból kedvezőtlen tulajdonságok	Pedagógiai szempontból kedvező tulajdonságok
<ul style="list-style-type: none">-Fizikailag és/vagy mentálisan túlságosan aktív-Bosszantóan kíváncsi-Feledékeny és szórakozott-Nem vesz részt az osztály tevékenységeiben-A barátai kissé furcsának találják-Nehezen megközelíthető-Sokszor felteszi a kérdést, hogy „mi lenne ha?”-Nem törődik a következményeivel, hogy másképp néz ki, mint a többiek-Órák alatt rajzolgat...	<ul style="list-style-type: none">-Elfoglalja anélkül magát, hogy másoktól kapna feladatot-Képes arra, hogy egyszerű dolgokkal fantáziadús módon elszórakoztassa magát- játékokat, elfoglaltságot talál ki-Tele van ötletekkel-Kísérletező kedvű <p style="text-align: center;">+</p> <p>KREATÍV RÉSZKÉPESSÉGEK</p>

3. Kreatív részképességek

3.1. Eredetiség (originalitás) egyediség, nonkonform, szokatlan megoldások adása.

Mi van a képen?

1. hangyászszün, 2. pollen, 3. lillahagyma

3. Kreatív rész képességek

3.2. Folyékonyság (fluencia): ötletgazdagság, a problémákra adott megoldások mennyiségével mérhető.

Gondoljunk például azokra az alkotókra, akik hatalmas mennyiségű életművet hagytak hátra, vagy **Cyrano orr monológjára...** (Cyrano de Bergerac (Orr monológ, szerző: *Edmond Rostand*)

A legjobb út egy jó ötlethez a sok ötlet (Linus Pauling)

3. Kreatív részképességek

3.3. Rugalmasság (flexibilitás):

rugalmas, nézőpont változtatásra képes gondolkodás.

Feladat: Hány téglalapot lehet körülrajzolni az alábbi ábrán?

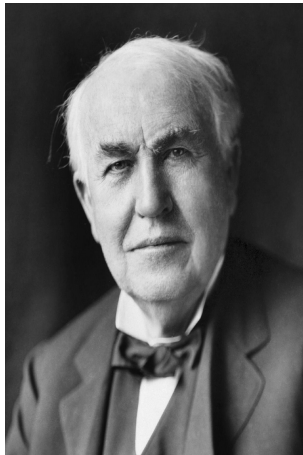
Megoldás: 18 téglalap

3. Kreatív részképességek

3.4. Problémaérzékenység:

a problémák megtalálására, felismerésére való képesség.

Például a kép, a zenemű, a tudományos fejlesztés témájának megtalálása.

1093 szabadalom.
Volt olyan négyéves
időszaka,
amikor 300 találmányt
jelentett be,
vagyis ötnaponta egyet.

3. Kreatív részképességek

3. 5. Vizualizáció: a probléma és a megoldás képzeleti, „lelki szemek” előtt történő megjelenítése.

3. Kreatív részképességek

3.6. Regresszióra való képesség: a sablonoktól és rögződésektől mentes „gyermeki gondolkodásra” való képesség. Sir Arthur Conan Doyle „Az elveszett világ” előszavában írja:

Néked szól e történet,
Légy fiatal vagy agg,
Ha él még gyermek-
éned,
Mesém örömet ad.

3. Kreatív rész képességek

3.7. Transzformáció: ötletek, megoldások, tárgyak átalakításának a képessége valamilyen új probléma megoldása érdekében (pl. új hangszerek, rajzeszközök kifejlesztése)

Medgyessy Ferenc orvostanhallgatóként a legtöbb időt a boncteremben töltötte. Professzora azt hitte, hogy a tudománynak ez az ága érdekli az ifjút, s meghívta gyakornoknak. Pedig az orvosjelölt azért látogatta a halottakat, hogy lerajzolja őket; később így nyilatkozott erről: „Első aktmodelljeim a hullák voltak. Jó nyugodt modellek voltak”.

3. Kreatív részképességek

3.8. A határok átlépése: az a képesség, hogy túllépünk a „szokásos” határokon, hogy új módon használjuk a dolgokat.

Csík zenekar - József Attila: Születésnapomra (folklór)

Hobo - József Attila verseinek feldolgozása (blues)

Orszáczky Jackie - József Attila: Tiszta szívvel (rock)

Ágnes Vanilla- József Attila: Talán eltűnök hirtelen (pop)

3. Kreatív rész képességek

3.9. Intuíció: az összefüggések meglátásának képessége, csekély, akár elégtelen információ birtokában is.

A függőhídat felfedező angol hídmérnök, Brown, az őszi kertjében úszó ökörnyálat figyelte
- a híd tervrajza lett belőle

3. Kreatív részképességek

3.10. Nehezen megválaszolható kérdések

Például: Miért nem válaszol arra senki, hogy Salvador Dali *Fürdőző* (1929) című képén, miért nem fürdött senki?

...technika:

*Pl. Brainstorming,
öt-miért módszer,
scamper stb.*

- egy vagy több kreatív részképesség hatékony működését biztosítják;
- néhány perc alatt elmagyarázhatók, átadhatók;
- egyszerűségükből adódóan a legkülönbélebb problémák megoldása során (akár párhuzamosan is) alkalmazhatók.

...program:

*Pl. Creative Problem
Solving, Torrance –féle
FPS, IPOO- minimum
program...*

- egy vagy több kreatív részképesség hatékony működését biztosítják;
- időtartamuk néhány órától, néhány évig terjedő lehet;
- tartalmukat tekintve módszertani programok (egyszerű kreatívásfejlesztő technikákat oktató/gyakoroltató) és/vagy kreatív teljesítményekre ösztönző (résztevőiktől valódi kreatív produktumok, alkotások létrehozását váró) programok lehetnek;
- létezik egy publikált és/vagy a program oktatói számára készült dokumentum, amely minimálisan tartalmazza a program célját, tematikai tervét, folyamat leírását, sikerkritériumait, beválogatási és hatásvizsgálati tervét.

...játék:

*Pl. szófluencia, mondat
befejező, szokatlan
használat stb..*

- egy vagy több kreatív részképesség, módszer gyakorlását teszik lehetővé;
- időtartamuk néhány perctől néhány óráig terjedő lehet;
- fejlesztő hatásuk általában nem bizonyított, de (a gyakorló jelleg miatt) feltételezhető.

Javasolt szakirodalmak a téma iránt érelklődlőknek:

- Mező, Katalin; Mező, Ferenc (szerk.) (2025). *Kreativitás – Elmélet és Gyakorlat*. Debrecen, Magyarország : K+F Stúdió Kft.
- Mező, Katalin (2023). Inspirációval a kreativitásért. *KATEDRA*, 31 : 4 pp. 9-11
- Mező, Ferenc; Mező, Katalin (2023). A flexibilitás konceptualizációjának és operacionalizációjának problémái. *ALKALMAZOTT PSZICHOLOGIA* 25 : 2 pp. 77-92. , 16 p. (2023)
- Mező, Katalin (2023). A kreativitást ösztönző inspiráció. In: Gesztelyi, Hermina; Kis, Gábor (szerk.) *A komplex művészeti nevelés módszertani lehetőségei*. Hajdúböszörmény, Magyarország : Didakt. pp. 11-2
- Mező, Katalin ; Mező, Ferenc (2022). A hazai kreativitáskutatás trendjei, főbb vizsgálati kérdései. *ALKALMAZOTT PSZICHOLOGIA* 22 : 2 pp. 21-34. , 3 p. (2022)
- Mező, Katalin ; Mező, Ferenc ; Varga, Imre (2019). Kreativitásra ösztönzés a speciál pedagógia szemszögéből. *DELIBERATIONES* 12 : 1 pp. 107-118.
- Mező, Katalin ; Mező, Ferenc ; Szabóné, Balogh Ágota (2017). A tesztfelvétel időtartamának hatása a kreativitástesztek eredményeire *MAGYAR PSZICHOLOGIAI SZEMLE* 72 : 3 pp. 311-324.
- Mező, Katalin (2015). *Kreativitás és élménypedagógia*. Debrecen, Magyarország : K+F Stúdió.
- Mező, Ferenc ; Mező, Katalin (2011). *Kreatív és iskolába jár!* Debrecen, Magyarország : K!F Stúdió Kft.

Köszönjük a
+
Figyelmet
!

